

ROCKAPOSTOLOK

A KERESZTÉNY KÖNNYŰZENE VALLÁSTUDOMÁNYI VIZSGÁLATA

POVEDÁK KINGA

PhD tézisek

Témavezető: Prof. Dr. Barna Gábor Dsc.

SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Modernkor Doktori Program

SZEGED

2016

CÉLOK

A dolgozat egy a hazai tudományosságban kevésbé kutatott jelenség, a *keresztény könnyűzene* elemzésével foglalkozik. Fő célja megismerni és definiálni a keresztény könnyűzene jelenségét, annak különféle történelmi, politikai, vallási körülmények között megjelenő változatait. Feltárni a keresztény könnyűzene kialakulása mögött meghúzódó motivációkat, a kulturális változásokra születő vallási zenei válaszreakció mechanikáját, valamint a keresztény könnyűzene társadalmi visszahatásait. Összegezve, a keresztény könnyűzenét mint a társadalmi változásokra adott választ, és a keresztény könnyűzenére adott társadalmi válaszokat bemutatni. Doktori disszertációm az átívelő kulturális folyamatok megragadására kívánt fókuszálni, a reakciók-ellenreakciók leírására és értelmezésére a kultúrakutatás eszköztárán keresztül.

TERMINOLÓGIA

A szakterminológia szempontjából írásom rendhagyó helyzetből indult ki. A kutatott jelenséget leíró terminológia mind a magyar, mind az angol nyelvű használatban zavaros és pontatlan. A közbeszédben egymás mellett él a *keresztény könnyűzene* fogalma, amely esetenként *gitáros dalok*, máskor *dicsőítő zene*, *beat misék*, megint máskor *templomi disco*, *keresztény rock*, *szent beat*, *religiózus beat*, *Jenő-dalok*, *Sárga könyves dalok* formában is előkerül. Az angol párhuzamosan, egymással felcserélhetően és inkonzisztens módon használja a *Contemporary Christian Music (CCM)*, *Praise&Worship Music*, a *Christian Rock* illetve a *Christian Popular Music* kifejezéseket ám ezek legkevésbé sem feleltethetők meg azoknak a folk-beat alapokra építkező, nagyrészt liturgikusnak szánt gitáros énekeknek, amelyek Magyarországon az 1960-as évek óta kialakultak és máig is használatban vannak. Magyarul minden hibája ellenére a *keresztény könnyűzene*, míg angolul a *Christian Popular Music* kifejezést tartom a legmegfelelőbbnek.

Probléma, hogy mindezek mellett gyakran olyan előadókat, akik nyíltan vállalják keresztény hitüket, ám egyébként soha nem utalnak erre dalaikban, szintén a keresztény könnyűzenéhez sorolnak. Megint más esetben előfordulhat ennek ellenkező aspektusa, amikor egy népszerű világi előadó dala olyan direkt keresztény utalásokat tartalmaz, amelyek alapján akár dicsőítő koncerten is bátran megállná a helyét, mégsem tartják ebbe a kategóriába tartozónak sem az előadók, sem a hallgatók, sem a „keresztény könnyűzenészek”.

Gondot okoz továbbá, hogy nem lehet egyértelműen elhelyezni a keresztény könnyűzenét csak a vallás területére, hiszen sajátos jellegét épp a profánnal való szimbiózis adja. Más és más formákat ölt a különféle korszakokban, de akár ugyanazon időben az egyes földrajzi régiók szerint is. Meghatározza a mindenkori kultúra, a politikai és vallási körülmények, a vallási piac, amelyek külön-külön, de együtt még inkább a sokféleséget növelik és ezzel a terminológiai zavart fokozzák.

Napjainkra a keresztény könnyűzene nemzetközi és hazai viszonyok közepette is szinte áttekinthetetlenül gazdag jelenségképpé nőtte ki magát. A rengeteg alműfaj között nehéz meghatározni, hogy valójában mi tartja össze őket, egyáltalán az „új” stílus formailag néha hasonló, máskor eltérő zenéi mögött valójában ugyanazt a jelenséget találjuk-e? A dolgozatban bemutatott

definíciós kísérletek egyike sem volt képes igazán jól és átfogóan megragadni a keresztény könnyűzenét, így létre kellett hoznom egy több aspektust figyelembe vevő meghatározást.

Véleményem szerint a keresztény könnyűzene vizsgálatakor alapvetően három szempont meglétét érdemes egyszerre vizsgálni. Ezek a zene funkciója, az előadó személyes hite, valamint a dalok tartalma. Keresztény könnyűzenei alkotásról akkor beszélhetünk, ha egy alkotás kapcsán mind a három szempontban többé-kevésbé megtalálhatjuk a kereszténységgel való kapcsolatot. Az általam javasolt definíció a következő: *keresztény könnyűzenének azokat a könnyűzenei alkotásokat nevezzük, melyek tartalma a kereszténység tanításához, eszmerendszeréhez kötődik, keresztény zenészek adják elő liturgikus, dicsőítő vagy evangelizáló szándékkal.*

KUTATÁSTÖRTÉNET

A dolgozat *transzdiszciplináris jellege* miatt nem csak egy tudományterület kutatási előzményeire kellett építenem, hanem gyakorlatilag minden olyan társadalomtudományra, amelyek foglalkoztak a keresztény könnyűzenével vagy annak közvetlen előzményeivel. Ennek megfelelően megjelennek a *popular music studies, zeneteológia, teológia, liturgika, zenetörténet, egyháztörténet, társadalomtörténet, etnomuzikológia* felől közelítő szerzők munkái.

Dolgozatom alapvető értelmezési keretét azonban a *vallástudományból* merítem. Nem a teológián vagy az egyháztörténeten keresztül közelítek a keresztény zenéhez, hanem az azt befogadó egyének és közösségek megélt vallási valóságán át fókuszálva. Korszakoktól, politikai berendezkedésektől függetlenül minden fejezetet – úgy a szocializmus éveinek sajátosságait, a kibontakozó vitákat, a vallási zene különféle funkcióit, a terjedés sajátosságait vagy a kortárs tendenciákat bemutatókat – alapvetően a *vernakuláris vallásosság* kereteiben lehet ugyanis értelmezni. Bármennyire is transzdiszciplináris a kutatástörténeti fejezet, ki kell emelni, hogy a keresztény könnyűzene mind a nemzetközi, mind a hazai tudományosságban alig kutatottnak számít.

MÓDSZERTAN

Dolgozatom egyszerre több korszakra fókuszál, s a különböző korszakok elemzéséhez különböző módszereket kellett választanom. A szocializmus éveinek vizsgálata elképzelhetetlen lett volna a levéltári források felhasználása nélkül. Az itt fellelhető források kapcsán érdemes megjegyezni, hogy kifejezetten a keresztény zenére irányuló megfigyelések nem történtek, hanem a zene minden esetben egy-egy ellenőrzött személy (plébános, kórustag, lelkiségi mozgalom tagja) vizsgálati anyagán keresztül került a hatóságok figyelmének központjába. Levéltári kutatásaimat zömében szegedi adatközlők visszaemlékezéseivel (oral history), valamint sajtótörténeti elemzéssel egészítettem ki a teljesebb kép reményében. A kortárs folyamatok vizsgálata hasonlóképp interjúk készítésével, (csoportos és egyéni mélyinterjúk), valamint kérdőíves lekérdéssel folyt. Ezeket egészítette ki a többsikű terepkutatás.

Kutatásaim során figyelembe véve a terep fogalom érvényességének átalakulását (Marcus és Hannerz), tartottam magam ahhoz az állásponthoz, amely szerint a terep – túllépve a pozitivistá,

leíró etnográfian – már nem pusztán egy társadalmi csoport, egy vallási közösség bemutatására korlátozódik. Ez esetben azért is volt különösképp indokolt, mert dolgozatom sem egy esettanulmány, egy mélyfúrás és annak pozitivista leírása kíván lenni, hanem a keresztény könnyűzenét több síkon megragadva, annak különböző korszakokban betöltött funkcióit (úgy az egyéni és közösségi identitásban, mint a vallási modernizációban), valamint sajátosságait szándékozik értelmezni és bemutatni.

Elsősorban Marcus *többterepű etnográfiai kutatás* (multi-site ethnography) és Hannerz *többszínterű terepmunka* (multi-local fieldwork) módszerét alkalmaztam, ami a klasszikus antropológiai értelemben vett terepet kitágítja, átstrukturálja, így az én terepem is változott és változatosabbá vált. Nem egy templomi kórushoz, egy lelkeségi mozgalomhoz vagy egy adott koncertsorozathoz kötődtem, hanem tágabb összefüggésrendszerben vázoltam fel a vizsgált jelenségkör szerteágazó megjelenési formáit úgy, hogy követtem a Marcus által megadott kutatási lehetőségeket. (1. kövesd az embert „follow people”, 2. kövesd a jelenséget „follow the thing”, 3. kövesd a metafórákat „follow the metaphor”, 4. kövesd a történetet „follow the story”, 5. kövesd az egyén életútját „follow the life of a particular individual”, és 6. kövesd a konfliktust „follow the conflict”). Mindeközben nem töltöttem folyamatosan hosszabb időt az egyes terepeken, hanem Wulff *yo-yo módszerét* (yo-yo fieldwork) alkalmaztam a teljesebb eredmény érdekében.

KATOLICIZMUS ÉS MODERNIZÁCIÓ

A jelenség értelmezési kerete gyakorlatilag a vallás és a modernizáció kapcsolata. Jó példát szolgáltat arra, hogy, a modernizáció következtében megjelenő közösségi igények miképpen hoznak létre hasonló válaszreakciókat az egyes kultúrákban, és ezek sok esetben egymástól teljes mértékben függetlenül keletkeznek valamint öltenek lényegében azonos formákat.

Az átalakító szándék, az újítás, a „modernizáció” természetesen eltérő módon éreztette hatását az egykori bipoláris világ különböző részein. Míg a demokratikus társadalmakban a nyilvánosság előtt zajlottak a reformok, aminek következtében gyakorlati megvalósulásuk is kvázi azonnal megtörténhetett, addig a vasfüggöny mögött, így Magyarországon is, azok megismerése egyrészt az állami hatóságok szándékától, másrészt az állammal együttműködő egyházi vezetés intencióitól függött. A reformok szellemisége emiatt csak korlátozott mértékben, az állami (és egyházi) cenzúrán megsűrve, és megkésve érkezett meg, megvalósulásuk pedig még ennél is lassabban történt.

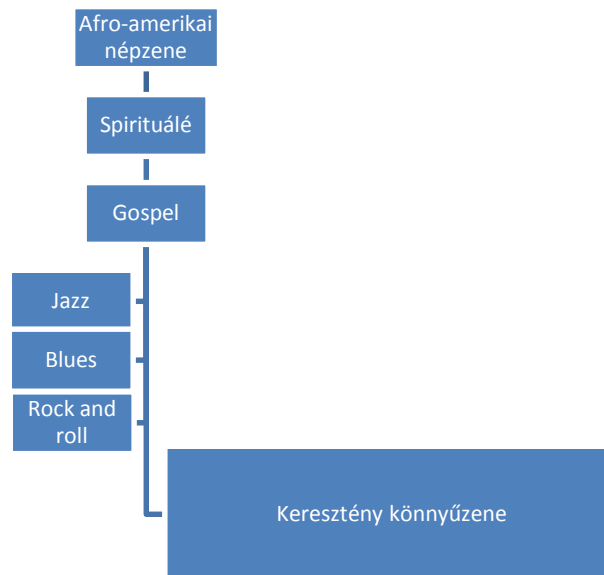
A Római Katolikus Egyház esetében a II. Vatikáni Zsinat reformjai után az egyház az idők jeleinek értelmezőjeként, a modernitás útítársaként, és annak mintegy partnereként jelenik meg. A zsinat egyfelől felértékelte a laikus népet, másfelől korszerűsítette a vallási kultusz formáit.

Az egyházi elit visszatalált az elvesztett érzelmi értékekhez, és az intézmény – ahogy Hellemans is megfogalmazta már nem elítélte a modernitást, hanem az „aggiornamento” kulcsszó égisze alatt megpróbálta önmagát közelíteni a modern időkhöz, adaptálni a katolicizmust a modernitáshoz, ami azonban korántsem volt egyértelmű és problémamentes. Habár a zsinat az „aggiornamento” szellemiségében próbálta áthidalni a szakadékot és közeledni saját korához, a hirtelen bekövetkező reformok ambivalens hatást váltottak ki. Az egyszerű megoldás helyett az

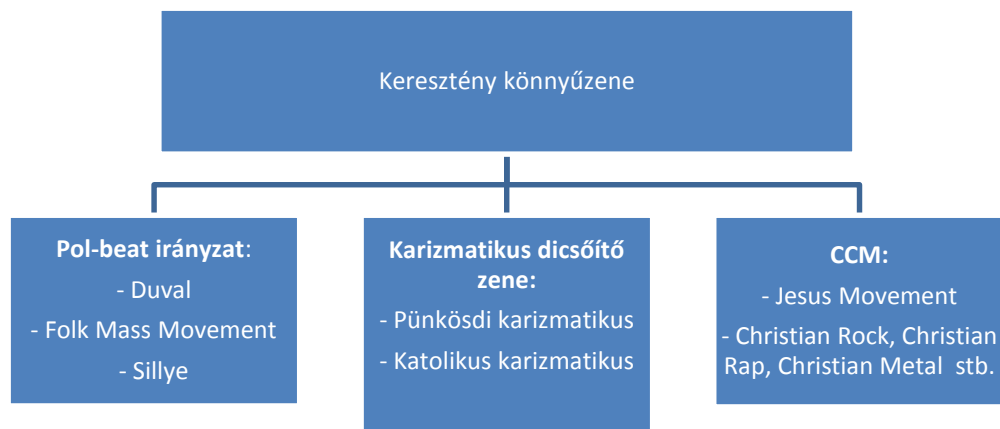
átalakulás sokkal inkább belső válságot idézett elő. Egyrészt, de egymással szemben élt és él a katolicizmuson belül a tradicionalizmusba zárkózó, a kortól egyre inkább elszakadó, valamint a kor körülményeihez egyre inkább alkalmazkodó irányzat, amelyek közt gyakran nagyobb feszültségek léteztek és léteznek, mint egy-egy katolicizmuson kívüli irányzattal összehasonlítva.

A KERESZTÉNY KÖNNYŰZENE KIALAKULÁSA

Zenei síkon az előzmények az afro-amerikai lakosság körében a 18. század végén kialakuló *spirituálék*ig vezetnek, amelyekből a 19. század végére kifejlődött a *gospel*. Ebből a következő század elején olyan népszerű világi zenei műfajok alakultak ki, mint a jazz, a blues, majd a század közepén a rock and roll. Ezek később visszakerülve a vallási keretek közé, elősegítették a keresztény könnyűzene létrejöttét. A folyamat dinamikáját szemléltető ábra jelzi, hogy a keresztény könnyűzene és előzményeinek kialakulása során végig jelen volt a *szinkretizmus*, a világi műfajokkal, stílusokkal való összeolvadás.

Napjainkra a keresztény könnyűzenének három fő formája különíthető el: 1. a szórakoztató céllal létrejött, koncerteken és dicsőítő koncerteken előadott, keresztény üzenetet közvetítő divatos zene (CCM). 2. A dicsőítő céllal létrejött, liturgikus használatban is megjelenő divatos dalok, valamint 3. a jórészt akusztikus hangszerekkel (Magyarországon gitár, az Egyesült Államokban zongora és gitár) előadott liturgikus dalok, amelyek főként istentiszteleteken, szentmiséken illetve magánahítatban kerülnek felhasználásra.

ZENEI ÁLLÓHÁBORÚK. A KERESZTÉNY KÖNNYŰZENE MEGÍTÉLÉSE

Az újfajta zenei stílus megjelenése és rohamos terjedése természetesen nem maradt visszhang nélkül. A keletkező reakciók, értékelések egy része örült az újításnak, a nyitásnak, ám a sajtóban, szakirodalomban megjelenő vélemények hangsúlyos része elutasítóan állt hozzá. Ezt a fajta folyamatos, napjainkra látszólag már valamelyest alábbhagyó, ám a felszín alatt kontinuusan meghúzódó és fel-feltörve a nyilvánosság előtt is megjelenő állóháborút lehetetlenség csak magában értelmezni, figyelembe nem véve annak tágabb, a modernizációhoz és a II. Vatikáni Zsinathoz kötődő kapcsolódásait. Gyakorlatilag ugyanazok az aggodalmak kerültek elő az új zenei stílus hirtelen megjelenése és a zsinati reformok általános értelmezése kapcsán: 1. a hagyományos formák szétverése; 2. alulról jövő, ezáltal szabályozatlan, a tanításokkal nem feltétlenül összhangban levő kezdeményezések erőteljes térnyerése; 3. a világi kultúra felé való túlzott nyitás miatt az abban való feloldódás, elvilágiasodás; 4. emiatt a hittel szemben az érzelmek fokozódó súlya.

A felszínen úgy tűnik, mintha a vallási megújulásra való igény automatikusan együtt járna a keresztény könnyűzene támogatásával, a kisközösségi szinten bekövetkező megújulási mozgalmak pártfogásával, sőt, mindezeket túlmutatva egyfajta generációs szinten megragadható korreláció megléte is nyilvánvalónak tűnik, amely szerint az idősebb generációk (elutasítók) versus fiatalabb generációk (támogatók) törés fedezhető fel. A jelenség mélyrétegeiben azonban ennél lényegesen összetettebb attitűdöket és következtetéseket tapasztalhatunk, amelyek a felszínes képnek több esetben is ellentmondanak. Tovább árnyalja a viták jelenségét, hogy nem lehet őket földrajzilag sem általánosítani. A sokféle modernitáshoz hasonlóan a keresztény könnyűzene értékelése is kultúrák, politikai rendszerek alapján változhat. Más volt a vasfüggöny mögött és más a plurális demokráciákban, ezeken belül is más az Egyesült Államokban, mint például Franciaországban.

A vitákkal foglalkozó angol nyelvű szakirodalom egészen a legújabb időkig alapvetően két jellemzővel bírt: egyrészt, a vitázó felek gyakorló vallásosként, hívő álláspontjukat nem leplezve, gyakorlatilag hitbeli kérdésként viszonyultak a témához. Még a legobjektívebbnek tűnő munkák is állást foglaltak – személyes érintettség okán – valamely oldal mellett. Másrészt, ennek

következtében érvekkel és nem értelmezéssel találkozhattunk, amelyek célja minden esetben a meggyőzés volt.

Általános tendenciaként felvázolható, hogy míg az evanglikál gyülekezetek körében a viták alapvetően teológiai, zeneteológiai kérdések körül csoportosultak, addig a Római Katolikus Egyházban lényegesen profánabb, esztétikai alapról indultak. A katolikus oldalról érkező bírálatok alapvetően a magas kultúra felől, a magas kultúra értékrendszere alapján működve jelentek meg és elsősorban a bírálók szólaltak meg. A megnyilatkozó egyházi személyek egy a világtól, világitól elzárkózó intézmény képét sugározták, amely a saját koruk profán kultúráját szembeállítja a vallási szférával mint vele összeegyeztethetlent.

Miller a következő bírálatokat gyűjtötte össze a „szakirodalomból”. 1. A keresztény könnyűzene káros hatással van az egészségre, 2. erkölcsi romlást okoz, 3. túlságosan világi, 4. esztétikailag nívótlan), 5. megkérdőjelezhető motivációk, a pénz hatalma húzódik háttérben.

Sokan bírálták, hogy a létrejövő keresztény könnyűzenei ipar túlságosan magára öltötte a fogyasztói civilizáció anyagelvűségét, ami ellentétes a kereszténység tanításaival. Ratzinger véleménye szerint az egyház „új nyelvének” keresése nem merülhet ki abban, hogy az egyház alárendeli magát a modern kultúrának, mivel az amúgy is folyamatosan önmaga keresésének kétségei között él. Pusztán a lelkipásztori siker célja miatt nem lehet felhasználni a keresztény könnyűzenét.

A KERESZTÉNY KÖNNYŰZENE MAGYARORSZÁGON

A keresztény könnyűzene magyarországi megjelenését nem lehet pusztán egy zenei folyamat eredményeként vizsgálni, hanem lényegesen tágabb kontextusba kell helyezni, amelyen keresztül elemezhetővé válnak azok a körülmények, amik a többféle motivációs forrással rendelkező jelenséget életre hívták. Ennek során figyelembe kell venni a Kádár-korszak politikai és vallási körülményeit, a pártállami rendszer egyházpolitikájának változásait; a katolikus egyház politikájának változásait; a vallási kultúrában lehetőségek tárházát megnyitó II. Vatikáni Zsinat rendelkezéseit, ezek hazai meggyökerezéseit; a vallási reformokat életre hívó tágabb kulturális kontextust; a második világháború után felnövő egyes generációk eltérő értékrendjét; az 1960-as években induló rock and rollt, mint zenét, életmódot, kultúrát formáló mozgalmat; valamint a posztmodernnek nevezett korszak attitűdjeit, preferenciáit. Mindezek együttesen teremtettek az 1960-as évek Magyarországon olyan körülményeket, amelyekből látszólag egyik pillanatról a másikra kialakult a hazai keresztény könnyűzene.

A Kádár-rezsim valláspolitikájának keresztény könnyűzenéhez való hozzáállását jól mutatják azok az Állambiztonsági Levéltárban található akták, melyek az 1960-as évektől az 1980-as évek második feléig tanúsítják, hogy a párt folyamatosan megfigyelte az ifjúsági közösségeket, a megjelenő lelkiségi mozgalmakat, összefüggéseket. A hangsúly a központi, szervező egyéneken, elsősorban az ifjúsággal foglalkozó lelkészeken volt. A nagyjából két évtized alatt az aktákból is jól kivehető a politikában bekövetkező fokozatos enyhülés. Míg eleinte a cél a keletkező közösségek létrejöttének megakadályozása, a szervező egyének megfélemlítése volt, egy idő után, az 1970-es évek elejétől a hangsúly „csupán” a folyamatos kontrollálásra helyeződött.

A rendszer ellenszenvének az oka, egyrészt, hogy a fiatalokat tömörítő plébániai énekkarok és zenekarok teret szolgáltattak arra, hogy egy újfajta vallási élmény és a vele járó megújulási igény népszerűsége tegyen szert, s a zenét, mintegy a korszakban már jelentkező szekularizációs tendenciák ellenszereként használják fel. Másrészt, kockázati tényezőt jelentett, hogy az új formák – a posztmodern társadalom igényeinek átalakulásával összhangban – más módon viszonyultak az intézményhez, mint korábban mindenek felett álló tekintélyhez, ezzel veszélyeztették az állam-egyház viszonyának ingatag lábakon álló, feszültségforrásokkal teli együttműködését. Ezek a tendenciák azonban nem minden esetben álltak meg a vallási határoknál, hanem másodlagos politikai jelentést is hordozhattak. Ez az esetek túlnyomó többségében nem a fennálló rendszer kritikáját, az azzal való szembehelyezkedést, netán egy keresztény társadalmi berendezkedésen alapuló, alternatív, anti-kommunista modell képét jelentette, hanem ennél lényegesen depolitizáltabb volt, és „rendszerellenessége” nyíltan rendszerint meg sem fogalmazódott, hanem a fennálló rendszer vetítette ki rájuk saját félelmeit.

A pártállami rendszer gyanakvásai eredményezték, hogy az önmagában alapvetően apolitikus keresztény könnyűzene mégis *kétszeresen alternatív mozgalomnak* számított az 1980-as évekig. Gyanakvással tekintett rá a pártállami rendszer, ugyanakkor egyfajta alternatív kultúrát képviselt az egyházon belül is. Sokan a papság – főként a békepapok – közül amiatt tápláltak averziókat irányában, mert a közösségképző erőben az állam-egyház viszonyát veszélyeztető faktort láttak, míg mások magát a zenei műfajt utasították el. Az alapvetően új vallási nyelvként funkcionáló keresztény könnyűzene emiatt a szocializmus évei alatt egy alulról jövő megújulási mozgalomnak számított, egyfajta alternatív vallásosságot is szimbolizált a tradicionalitással szemben.

Az Állambiztonsági Levéltárban található egykori megfigyelési jegyzőkönyvek leírása alapján a keresztény könnyűzene a magyarországi nyilvános szférában meglepő hirtelenséggel, a nyugati hasonló folyamatokkal gyakorlatilag egyszerre és tömeges reakciókat kiváltva jelent meg. A vallási zenei „forradalmat”, az 1968. április 14-én, húsvétkor, a budapesti Mátyás templomban bemutatott „beat-miséhez” (szerzőjéről *Szilas-misének*, vagy *Mass teenager*-nek is nevezik) szokták kötni. Ezzel egy időben országszerte sorra születtek templomi kórusok, ifjúsági csoportok rövidebb-hosszabb életű zenekarai. Habár ezek működése az esetek többségében félbeszakadt a politikai helyzet, a szűkös lehetőségek és a meglehetősen vegyes fogadtatás miatt, a jelenség mégis megállíthatatlanul vált egyre népszerűbbé.

A spirituális ébredési hullám jól megfigyelhetően urbánus jelenségként indult meg, főváros, vidéki városok központokkal, jelentős részben az agilis plébánosok szolgálatai helyei körül orientálódva, és majd a következő fázisban, jórészt az 1970-es évek második felétől jelentek meg a falvakban is a városi énekkarok „beat miséi”, ami mutatja a vernakuláris vallásosságban is felfedezhető városi (modern, újító, individuum központú, missziós) versus falusi (hagyományos, megtartó, intézmény központú, befelé forduló) vallásosság dichotómiáját.

Az 1970-es évek több változást is hozott. A keresztény könnyűzene országszerte ismertté, mozgalommá vált, amiben aktív részt vállaltak a működő egyházi gimnáziumok is. A változások generátora azonban a Dunakanyarban bontakozott ki. A kismarosi majd nagymarosi találkozók 1971-ben az éppen ott nyaraló Sillye-család és a környékbeli plébánosok szerencsés találkozásából születtek. Létrejöttében központi szerepet játszott az új vallási zene, ami eleinte mágnesként

vonzotta a fiatalokat, majd a zene mellett rohamos gyorsasággal épültek fel a lelki programok, amik a találkozók központi eseményeinek számítottak. A találkozókat sem az államhatalom, sem az egyházi felső vezetés nem nézte jó szemmel. A besúgóhálózat mind a szervező plébánosoknál, mind a rendezvény helyszínén folyamatosan jelen volt. Az 1970-es években az illegalitás határán, megtűrten működtek és egyházi berkekben is csak akkor váltak hivatalosan elfogadottá (de nem támogatottá), amikor 1980 áprilisában a magyar katolikus egyházat, ezzel Lékai Lászlót, II. János Pál erőteljes kritikával illette. Lékai ezután 1980 pünkösdjén maga celebrálta a misét Nagymaroson. Sokan emiatt is Nagymarost tekintik a magyar katolicizmus megújulása bölcsőjének.

Nagymarossal újfajta zenei stílus is kezdetét vette, amely lényegesen mozgalmibb, mint a Szilas-féle irányzat. Dallamvilágánál fogva immár képes arra, hogy elhagyja a templom falait és individuális vagy kiscsoporti körülmények között is énekelhetővé váljék. Ez a fajta pol-beat stílusú zene, ami elsősorban Sillye Jenő fellépése kapcsán terjedt el, egyszerre sűrít magában liturgikus, dicsőítő és szórakoztató funkciót és felhasználhatóságot. Részben ennek is tudható be, hogy megítélése a korábbiaknál élesebb vitákat váltott ki.

A rendszerváltozás utáni vallási pluralizmus átalakította a keresztény könnyűzenét is. Megnőtt a pünkösd karizmatikus vallási zene befolyása, ami egyrészt stílusbeli változatosságot eredményezett, másrészt a vallásszabadság megvalósulásával megnőtt az evangelizáló funkció jelentősége is, zeneiségében pedig az 1970-80-as évek akusztikus gitár-központúsága mellett megjelentek az erősítők, dobok, elektromos gitárok, szintetizátorok.

Jól megfigyelhető a keresztény könnyűzene vernakuláris vallásosságban betöltött szerepének változása is az évek során. Míg az 1960-as években a „beat-mise”, mint az akkor divatos világi zenei műfajokra építő rítus elsősorban újdonságánál, divatos jellegénél fogva számított népszerűnek és csoportképző erőnek, addig az 1980-as évekre már a keletkező kisközösségek rítusainak részévé vált. Népszerűsége töretlen maradt, ám az újdonság megdöbbentő és vonzó ereje alábbhagyott, és immár nem elsődleges csoportképző erőként működött, hanem a vallási kultúrában gyökeret eresztve, az ifjúság (és az időközben felnőtté váló generációk) „vallási nyelveként” funkcionált. Az állami megfigyelő apparátus korábbi félelmei, amelyek szerint a beat-misék alkalmasak a fiatalok érdeklődésének felkeltésére, ezen keresztül pedig az evangelizálásra és közvetett módon vallási közösségek keletkezéséhez is hozzájárulhatnak, az évtizedek alatt lezajló változást elemezve beigazolódtak. A keresztény könnyűzene és a vallási megújulás szimbiózisban léteztek, a kettő egymás nélkül elképzelhetetlen.

A PLÉBÁNOSOK SZEREPE

A plébánosok szerepe a keresztény könnyűzene megjelenése és terjedése kapcsán fokozottan hangsúlyos, hiszen ők voltak azok a személyek, akik az esetlegesen alulról jövő, a hívek közül érkező igényeket, kezdeményezéseket – sokszor saját személyes helyzetüket megnehezítve – pártolhatták, számukra helyet biztosíthattak, a vallási gyakorlat részévé tehatték, vagy ellenkező esetben elutasíthatták. Olyan esettel állunk szemben, amikor a hivatalos, intézményesült vallást képviselő egyházi személy, jelentős mértékben befolyásolja a vernakuláris vallás rítusainak

jellemzőit, valamint annak művészeti dimenzióját. Ezen keresztül egyrészt érzékelhető a papság, vallási szempontból a hivatalos és a vernakuláris, népi vallásosság közötti köztes és közvetítő szerepköre. Attitűdjüket az esetek nagy részében elsősorban nem az esztétikai preferenciák határozták meg, hanem a jelenség vallási szempontú (evangelizációs) használhatósága.

KERESZTÉNY KÖNNYŰZENE PRO- ÉS KONTRA

A kortárs vallási zene átalakulása, modernizációja kapcsán kialakuló konfliktusok Magyarországon az 1960-as évek végétől az 1980-as évekig csúcsosodtak ki és az új zene terjedésével, „megszokottá válásával” együtt csökkenő intenzitással ugyan, de egészen napjainkig jelen vannak. Azzal párhuzamosan, ahogy napjainkban megnőtt az individuumok előtt megismerhető információ mennyisége, vált egyre összetettebbé a kibontakozó viták mögötti érvelési rendszer is. Mindehhez hozzájárult, hogy a posztmodern korban esztétikai kánonok, interpretációs módszerek dőltek meg és a dekonstrukcionizmus mellett az intézményekhez, autoritáshoz való attitűd is gyökeresen megváltozott. A keresztény könnyűzene magyarországi megjelenése és értékelése a nyugati kereszténység „worship war” vagy „music war” folyamatait követve, gyakran azok ideológusainak nézeteit felhasználva bontakozott ki.

A kialakuló diskurzusokat alapvetően az alábbi csomópontok határozták meg: 1. a zene mint a vallási megújulás eszköze; 2. a szent és profán dichotómiája; 3. a zene esztétikuma; 4. liturgikai illetve teológiai szempontok; 5. politikai motivációk.

1. *A zene mint a vallási megújulás eszköze* : Az elutasítók sok esetben nem látták, nem érezték az új nyelv, új vallási igények keletkezését. Azzal, hogy a rezsim a vallási életet és ezzel gyakorlatilag a papságot is a templom falain belülre száműzte, egyre kevésbé volt alkalom arra, hogy a gyorsan változó kulturális keretekkel a vallás fel tudja venni a ritmust. Ennek következtében számos plébános teljes mértékben elszakadt az 1960-as évek ifjúsági kultúrájától, annak trendjeitől, igényeitől, és számukra a vallási keretek közt megjelenő populáris kultúra nem jelentett többet, mint a világi szórakoztató kultúra behatolását és térhódítását a vallási keretek közé. 2. *A szent és profán dichotómiája*: Mivel a keresztény könnyűzene alapvetően a divatos kortárs könnyűzenéből merítette formai világát, már kezdettől fogva magában hordozta olyan vélemények megszületését, amelyek a szórakoztató kultúra jellemzőinek térhódítását egyfajta profanizálódásként értelmezték. Egyesek a túlzott „elvilágiasodást”, az „egyháziasság” háttérbe szorulását hangsúlyozták. Náluk a keresztény rockzene nem a vallási evangelizáció nyelveként, hanem épp ellenkezőleg, a vallástól való elfordulás lehetséges útjaként funkcionál. Mások viszont alapvetően a zene segítségével tartották megvalósíthatónak a saját társadalom újbóli misszióját is. Számukra a modern vallási zene evangelizációs célokat is szolgált és az egyház sorsa felett érzett aggodás gyógyszerét is jelentette. 3. *A zene esztétikuma*: a keresztény könnyűzenét esztétikai szempontok szerint bírálók „komolyzenei” műveltséggel, a „magas kultúra” esztétikuma alapján támadnak egy alapvetően nem a nevezett kategóriákhoz tartozó „vernakuláris művészeti” alkotást. Érveikben a „hagyományos” gregorián, orgonás mise, mint magas művészet jelenik meg, a keresztény könnyűzene pedig mint esztétikailag nivótlan, giccses, taszító szerepet tölt be. 4. *Liturgikai illetve teológiai szempontok* alapján születő bírálatok csak az 1990-es évek második felétől keletkeztek

Magyarországon, akkor is csak meglehetősen alacsony számban. 5. *Politikai motivációk*: az, hogy a szocialista rendszerrel való egyértelmű szembenállás is meghúzódott volna a keresztény könnyűzene keletkezése mögött, sem a visszaemlékezések, sem a történelmi dokumentumok tükrében nem igazolható. Ennek következtében a jelenség támogatása mögött politikai szílat keresni sem releváns feltételezés, még ha a rendszer politikai célok mentén is utasította el a mozgalmat. Ezzel szemben az 1960-1970-es években az állammal való ingatag kooperáció fenntartása jelentős szerepet játszott abban, hogy egy-egy főpap vagy plébános elutasította a mozgalmat. A hatalomtól való félelem sok esetben felülírta az esztétikai preferenciákat, vagy a vallási megújulás és a keresztény könnyűzene összefonódásába vetett hitet. Ellenkező példakkal is találkozhattunk szép számmal, amit jól szemléltettek azok a plébánosok, akiknek apostolkodása nélkül sem a katolikus egyház alulról jövő megújulása, sem a keresztény könnyűzene elterjedése nem lett volna elképzelhető. Esetükben azonban a keresztény könnyűzene támogatása elsősorban evangelizáló célokból és nem politikai célokból történt.

A keresztény könnyűzene melletti vélemények alapvetően két fő érvelési rendszert használnak. Egyrészt támogatók a zene vallási megújulásban betöltött funkciója okán, másrészt, a relativizmus talaján maradnak, és elismerik a dalok hiányosságait is. Napjainkra egyre erőteljesebben érvényesül az álláspont, amely a keresztény könnyűzene szakmai szelekcióját szükségesnek tartja.

TERJEDÉSI SAJÁTOSságOK

A keresztény könnyűzene körül keletkező jelenségek és értelmezési lehetőségek összetettsége – az ambivalens megítéléstől, a sokféle funkcióig, felhasználási lehetőségig – gyakorlatilag a zene jellegére, terjedésére és a terjedés következtében kialakuló sajátosságokra vezethető vissza. Politikai aspektusa miatt a terjedés alapvetően az állami hatóságoktól rejtve, egyfajta szamizdat folyamatként történt. Ez a szamizdat terjedés megfigyelhető volt a külföldről titokban behozott keresztény könnyűzenei dalok terjesztése, valamint a hasonló hazai zenekarok templomi felvételeinek sokszorosítása kapcsán is, és döntő hatással volt a jelenség azon tulajdonságára, amely folklór jellemzőként leírható szerzőtlenséget és variánsokban való létezést hozott létre. A *szamizdat terjedést* elősegítette, hogy a szerveződő ifjúsági kórusok és hittancsoportok tagjai, vezetői sok esetben olyan főiskolások, egyetemisták voltak, akik nem a lakóhelyükön jártak felsőoktatási intézménybe. Ennek következtében az egyetemi központból rendszeresen szállították otthoni csoportjaikba az új vallási zenét. A folyamat azt eredményezte, hogy a dalok eredeti verziójától ritmusában, ütemében, hangszerelésében eltérő változatok is léteztek, sőt, idővel – zömében már az 1990-es évek végén, 2000-es évek elején – műfajt is válthattak.

A „hand-made” jelleg, a szerzőtlenül másolt kották, egyénileg összeállított énekes füzetek a politikai körülmények változása után is fennmaradtak. Ez nagyrészt hozzájárult ahhoz, hogy a dalok sok esetben felekezeti határokat átlépve, ökumenikus felhasználási jelleget nyerjenek. Az internet tömegessé válásával, az online felületeken megjelenő kották, kottás könyvek, dalgyűjtemények, valamint a videómegosztó portálok hatására ez a transzdenominális, felekezetek feletti karakter tovább erősödött, jelentősen megnőtt a vándorló és variálódó dalok száma. A

variálódás egészen összetett változataival találkozhatunk az esettanulmányként választott, 1973-ban született *Indulj az úton!* című Szűcs László (Sali) dal esetében. A variálódás öt szintjét különböztethetjük meg. 1. Megváltozik a dal zenei hangszerelése és ezzel együtt ritmusa. 2. Az eltérő hangszerelés és tempó maga után vonja a dallam átalakulását, melyet a szöveg leromlása követ. 3. Megtörténik a dal funkcióváltozása. Míg az eredeti elsősorban liturgikus célra született, az újabb változatokban feltűnik a dicsőítő mellett az egyéni életúthoz kötődő rituális-, végül a szórakoztató jelleg. 4. Bekövetkezik a műfajváltás. Ennek egyszerűbb formája, mikor a lírából prózává alakul, és szépsége, üzenete miatt versként adják elő temetésen, keresztelésen. Más esetben ezzel együtt a csatorna is élőszóából online-ra vált, és lánclevelekben, érzelemben gazdag képi kísérettel, szerzőtlen bölcséletként, üzenetként terjed. 5. Végezetül ötödik szinten valósul meg a felekezeti határok átlépése.

Ugyanezek a folyamatok figyelhetők meg és erősödnek fel az online térben megvalósuló terjedés során. Habár az online terjedés egyrészt követhetővé, kereshetővé teszi az alkotást, a szerzőt és az eredeti változatot, ugyanakkor az online csatornák nyújtotta lehetőségek megnövelik a variánsok számát, tömegessé teszik elérhetőségüket és erősítik a szerzőtlenséget. Az internet elterjedésével erősödött fel a keresztény könnyűzenében is az a tendencia, amelyet a „pünkösdzívalódás” folyamata ír le. A legnépszerűbb nemzetközi pünkösdi-karizmatikus felekezetekhez kötődő zenekarok számai növekvő mértékben nyernek teret a katolikus könnyűzenében is. Az pedig, hogy e dalok teológiája, vallási terminológiája, bár eltér a katolikustól, mégsem gátolja a gyors terjedést és népszerűség növekedést, mutatja a vernakuláris vallásosság jellegét, sok esetben felszínes voltát, szinkretizmusra hajlandóságát.

KORTÁRS TENDENCIÁK

A keresztény könnyűzene leképezi korunk vallási valóságát, megragadhatóvá válnak rajta keresztül a makroszintű társadalmi/ kulturális folyamatok. Mutatja 1. a zene felszínesedését, 2. a zajló vallási tendenciákat, 3. az ifjúsági vallásosság jellemzőit, 4. a vallási szinkretizmust.

1. *Felszínesedés és mélyülés:* Napjainkra kevés kivételtől eltekintve gyakorlatilag elenyészett a zene társadalomkritikai szerepe mind Nyugaton, mind Magyarországon, és teljes egészében a divatosság valamint a közhelyesség vette át szerepét. Bizonyos mértékig hasonló folyamatokat tapasztalhatunk a recens vallási zene kapcsán is. Egyértelműen hódít az expresszív identitás-megőrző funkcióval szemben a dicsőítő jelleg, és ugyan ezt sem címkézhetjük csak *divatosnak*, mint ahogy a transzcendens felé irányuló kommunikációt sem lehet *felszínesnek* és *könnyűnek* titulálni, mégis érezhető a zeneiségben terjengő sablonosság. Ugyanakkor párhuzamosan azzal, hogy a különféle csatornákon való megjelenés egyre magasabb szintű zenei professzionalitást – ezzel együtt egyre több anyagi forrást igénylő PR-tevékenységet – igényel, értékelődik fel a dallam mellett a szöveg is. Kétirányú folyamatot figyelhetünk meg: a tömegesedést elősegítő internettel szemben ott állnak a „kanonizációt” sürgető gyűjtemények és énekes könyvek. 2. *Vallási tendenciák leképeződése:* A plurális demokrácia beköszöntével a keresztény könnyűzene megjelenhetett a köztudatban is. Logikusnak tűnhetett, hogy 1989 után Magyarországon is feltűnjenek az amerikai vallási piac jellemzői a vallási/spirituális igények

piacán nagy népszerűség növekedéssel, ám mindez nem következett be. A világi tömegkultúrának csak korlátozott mértékben alakult ki keresztény alrendszere, ám ez semmiképpen sem vált a keresztény könnyűzene tekintetében gazdasági tényezővé. 3. *Az ifjúsági vallásosság:* Összességében megállapítható, hogy ma a katolikus könnyűzene a fiatal generációk számára már nem rendelkezik azzal a „varázserővel”, mint fél évszázada. Elmúlt forradalmi és demonstratív jellege. Hallgatóságának jelentős részét – persze itt is léteznek kivételek – azok az idősödő generációk teszik ki, akik még részesei voltak a szocializmus körülményeinek, akik számára ez a stílus még megőrizte eredeti, lényegesen komplexebb jelentéstartalmát. A plurális körülmények közé születő fiatalabbak ebből már semmit nem érzékelnek. Számukra a gitáros misék a szüleik zenéjére vonatkozó asszociációkat hívják életre, míg ettől ők elkülönítik saját generációjuk vallási zenéjét, ami azonban az esetek jelentős részében már nem is köthető a katolicizmushoz, hanem az interneten sokmillió letöltéssel rendelkező nemzetközi pünkösdi-karizmatikus dicsőítő zenekarokhoz. 4. *Szinkretizmus:* A vallási keveredésnek alapvetően három válfaja különíthető el: a.) egyrészt, amikor a zene felekezeti feletti jelleget nyer, de megmarad a vallás keretei között; b.) másrészt, amikor a világi kultúrával fonódik össze vagy úgy, hogy a vallási zene ölt magára egyre több világi jegyet, vagy úgy, hogy c.) a világi zene olvaszt magába vallási elemeket.

Dolgozatom előbbi kettővel foglalkozott részletesen a *pünkösdzizálódás, karizmatizálódás* jelenségén keresztül. Általánosan megfigyelhető napjainkra, hogy a globális keresztény könnyűzenei piacon vezető zenekarok szinte kizárólag a pünkösdi karizmatikus mozgalomhoz tartoznak (Hillsong United, Jesus Culture stb.), és dalaik megjelentek a római katolikus közösségek körében is. A pünkösdi mozgalomtól átvett jelentős számú dal egyik jellemzője, hogy a pozitív keresztény üzenetet a fogyasztói kultúra értékrendszeréhez igazodó módon – a szenvedés teológiájától mentesen, a keresztet megkerülve, csak a feltámadás üzenetét közvetítve – csomagolták a tömegkultúra divatos zenei trendjeibe. Mindezekhez pedig nagyfokú spontaneitásra és egyéni intuícóra építő vallási gyakorlat társult.

A zenei változások magyarázó faktora, hogy a késő-modernitás körülményei között egyre fontosabb, hogy a fogyasztói és élménytársadalom mechanizmusának megfelelően, a vallási élmény is a tömegek igényéhez igazodjon. Ennek egyik megnyilvánulása a divat aktuális trendjeinek beszivárgása a liturgiába, többek között a keresztény könnyűzenén keresztül. Nem csak arról van azonban szó, hogy a hasonló profán zenei divatot felhasználó különböző vallási csoportokban tapasztalható vallási élmény az alkalmazott zene miatt lenne hasonló, hanem arról is, hogy az adott vallási élményhez, ez a fajta zenei stílus illeszkedik jobban. Más szavakkal megfogalmazva, a posztmodern vallási igényeknek megfelelő, ezért a vallási piacon sikeresen „eladható” karizmatikus élmény és az ezeket magába foglaló rituális keret eredményezi a hasonló zenei stílus megjelenését, amely jelen esetben nemcsak mint esztétikai kategória, hanem, mint a vallási kommunikáció csatornája is funkcionál.

A 21. századra a keresztény könnyűzene szociológiai kategóriákkal átfoghatatlan jelenséghalmazzá nőtte ki magát. Napjainkra mind műfajilag, mind funkcióban nagyfokú egymásra torlódás figyelhető meg. Egymás mellett élnek az 1960-as évek óta aktív alapítók, a rajtuk felnövő immár több generációval, továbbá a tőlük teljes mértékben elzárkózó legfiatalabbakkal, akik számára az „eredeti” gitáros misék dallamvilága sok esetben éppoly idegen, mint a gregorián. Az

ő vallási zenéjük stílusbeli eltérései automatikusan maguk után vonják, hogy ezek a zenék más céllal, más funkcióval születnek, amiből logikus következtetés, hogy kellenek olyan terek, rítusok, alkalmak, ahol mindezeket eredeti rendeltetésüknek megfelelően használni is lehet. Nem egyszerűen alternatív istentiszteletekről van szó már, hanem alternatív rítusokról – terjednek a vallási (ökumenikus) fesztiválok és a flashmobok. Napjainkra nem egyfajta keresztény könnyűzene létezik már sem stílusában, sem jellemzőiben, felhasználási módjában és a mögöttes gazdasági szálak is (ha léteznek egyáltalán) különböznek. Miközben általános tendenciaként felvázoltuk a katolikus könnyűzenei színtéren a pünkösdzizálódás folyamatát, addig a folyamat ellenkező végén a variálódás kivirágzását és a vele járó szétesést figyelhetjük meg. Az egyes stílusoknak gyakran sem külsőleg, sem funkcióban, vagy akár felhasználási módjukban sincs közük egymáshoz.

POVEDÁK KINGA PUBLIKÁCIÓI A DOKTORI DOLGOZAT TÉMÁJÁBAN

2016

Clara Saraiva, Lionel Obadia, **Kinga Povedák** and José Mapril: Experiencing Religion, New approaches to Personal Religiosity. In. Clara Saraiva, Peter Jan Margry, Lionel Obadia, Kinga Povedák, José Mapril (eds.) *Experiencing Religion. New approaches to personal religiosity*. Berlin, Lit Verlag. 3-12.

Clara Saraiva, Peter Jan Margry, Lionel Obadia, **Kinga Povedák**, José Mapril (eds.) *Experiencing Religion. New approaches to personal religiosity*. Berlin, Lit Verlag. (240 p.)

Povedák, Kinga: Aspects of Catholicism and Modernity Through the Example of Christian Popular Music. *Romanian Journal of Sociological Study* 2016 (1-2). 25-37.

2015

Povedák, Kinga: From the Singing Rabbi to the King of Hasidic Reggae. In. Barna, Gábor (ed.) *Religion, Culture, Society. Yearbook of the MTA-SZTE Research Group for the Study of Religious Culture*. Szeged, MTA-SZTE Research Group for the Study of Religious Culture.

Povedák, Kinga: Belonging, Integration and Tradition: Mediating Romani Identity Through Pentecostal Praise and Worship Music. In. Anna E. Nekola and Tom Wagner (eds.) *Congregational Music-Making and Community in a Mediated Age*. Farnham, Ashgate. 161-183.

2014

Povedák, Kinga: Az „éneklő rabbitól” a haszid reggae királyáig. Gondolatok a kortárs zsidó vallásos zene kapcsán. [From the “Singing Rabbi to the King of Hasidic Reggae]. In. Glässer Norbert – Zima András (eds.) *Hagyományláncolat és modernitás. [Chain of Tradition and Modernity]*. Szeged: SZTE BTK Department of Ethnology and Cultural Anthropology. 318-332.

Povedák, Kinga: Az egyházi könnyűzene fogadtatása és megítélése a szocialista Magyarországon. [The Reception and Judgement of Christian Popular Music in Socialist Hungary]. In. Barna,

Gábor – Kerekes, Ibolya (eds.) *Vallás, egyén, társadalom. [Religion, Individual, Society]*. Szeged, SZTE BTK Department of Ethnology and Cultural Anthropology. 111-122.

Barna Gábor - **Povedák Kinga** (szerk.): *Lelkiségek, lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-Közép Európában: Spirituality and spiritual movements in Hungary and Eastern Central Europe*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. (439 p.)

Povedák Kinga: Vallás, zene, közösség: A Pünkösdi Megújulás és a Katolikus Karizmatikus Megújulás interferenciái. In. Barna Gábor - Povedák Kinga (szerk.) *Lelkiségek, lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-Közép Európában: Spirituality and spiritual movements in Hungary and Eastern Central Europe*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. 32-45.

Povedák, Kinga: Religion, Music, Community. The Interferences of the Pentecostal Charismatic Renewal and the Catholic Charismatic Renewal. In. Barna, Gábor (ed.) *Religion, Culture, Society: Yearbook of the MTA-SZTE Research Group for the Study of Religious Culture*. Szeged, MTA-SZTE Research Group for the Study of Religious Culture. 114-128.

Povedák, Kinga: Catholicism in Transition. The 'Religious Beat' Movement in Hungary. In. Giselle Vincett, Elijah Obinna (eds.) *Christianity in the Modern World - Changes and Controversies*. Farnham, Ashgate. 139-156.

2013

Povedák, Kinga: New Music for New Times(?) Debates over Catholic congregational music. In. Tom Wagner – Monique Ingalls – Carolyn Landau (eds.) *Christian Congregational Music: Local and Global Perspectives*. Farnham, Ashgate, 2013. 99-116.

2011

Povedák, Kinga: 'Na, hoztál új dalt?' A katolikus könnyűzene szerepe Magyarországon. [Hey, Did You Bring a New Song? The Role of Catholic Popular Music in Hungary]. In. Barna, Gábor (ed.) *Religions, Borders, Interferences*. Szeged, SZTE BTK Department of Ethnology and Cultural Anthropology. 27-36.

Povedák, Kinga: The Inner and Outer Character of Contemporary Christian Music. In. Kõiva, Mare (ed.) *The Inner and the Outer*. Estonian Literary Museum, Tartu. 213-224.

Povedák, Kinga: 'Did you bring new songs?' The role of Contemporary Catholic Music in Hungary. *Acta Ethnographica Hungarica* 2011 (1) 31-41.

POVEDÁK KINGA KONFERENCIA ELŐADÁSAI A DOLGOZAT TÉMÁJÁBAN

- Alternative Music Subculture: Popular Music in the Hungarian Catholic Church during the Years of State Socialism.* IEAS, University of London: Popular Music in Eastern Europe. Debrecen (2016. június 2-3.)
- A kétszeresen alternatív zenei szubkultúra: könnyűzene a magyar katolikus egyházban a szocializmus éveiben.* Zenetudományi Intézet: Támogatott, ajánlott, hivatalos. A populáris zene és a kulturális politika viszonya Magyarországon. Budapest (2015. szeptember 17-18.)
- Belonging, Integration and Tradition. Mediating Romani Identity Through Pentecostal Praise & Worship Music.* 2015 Gypsy Lore Society Annual Meeting and Conference: Kisinyov, Moldova (2015. szeptember 10-12.)
- Folkloristic perspective in the transmission and spread of popular religious music.* Third Biennial Conference. Christian Congregational Music: Local and Global Perspectives. Ripon College Cuddesdon, Oxford, United Kingdom (2015. augusztus 4-7.)
- The sound of religious change: Changing rituals in vernacular Catholicism.* Utopias, Realities, Heritages. Ethnographies for the 21st century SIEF Zágráb SIEF 12th Congress: Zagreb, Croatia. (2015. június 21-25.)
- A vallás és a populáris kultúra interferenciái: a keresztény könnyűzene.* Vallás és művészet konferencia. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest (2015. május 8-9.)
- Performance and creativity in religious experience: A case study of Pentecostal-charismatic Romani worship music.* Ohio State University, Columbus, OH USA (2014. november 24.)
- Performance and Creativity in Pentecostal Romani religious music.* Workshop on religion and music, NLA University College, Bergen, Norvégia (2014. augusztus 1-2.)
- Performance and Creativity in Religious Experience: A case study of Pentecostal-charismatic worship music from Hungary.* 10th Conference of SIEF Ethnology of Religion Working Group, Lisszabon, Portugália (2014. május 22-24.)
- Állandóság és átalakulás a megélt vallásosságban a keresztény zene változásainak tükrében.* Móra Ferenc Múzeum, Szeged (2014. május 7.)
- Vallás, zene, közösség. A Katolikus Karizmatikus Megújulás: pünkösdiesség a Katolikus Egyházban?* Vallás, Egyén, Társadalom c. konferencia, Szeged (2013. október 7.)
- Global Influences, Glocal Reactions. A Contemporary Hungarian Case Study.* Christian Congregational Music: Local and Global Perspectives. Oxford, Nagy-Britannia (2013. augusztus 1-3.)
- Pentecostal religious practices among Roma communities in Hungary.* SIEF International Congress, Tartu, Észtország (2013. június 30-július 4.)
- The Pentecostalization of the Catholic Church. The Catholic Charismatic Revival.* Spirituality and spiritual movements in Hungary and Eastern Central Europe. 11th Szeged Conference on Ethnology of Religion, Szeged (2012. október 10-12.)
- "Download the Lord's song." Youtube as a channel for global Charismatic worship practices.* Religion on the Move. How Motion and Migration Influenced Religion. 10th Conference of the SIEF Ethnology of Religion Working Group, Szeged (2012. szeptember 12-14.)

- New Music for new religious experiences.* Religious Experience and Tradition International Interdisciplinary Conference, Kaunas, Litvánia (2012. május 11-13.)
- Az "éneklő rabbitól" a haszid reggae királyáig.* Zsidóságtudományi konferencia, Szeged (2012. február 28-29.)
- "New religious practices for new generations"* New Movements in Religion 10th EASR Conference, Budapest (2011. szeptember 18-22.)
- New music for new times(?) Debates over Catholic congregational music in Hungary.* "Christian Congregational Music: Local and Global Perspectives" Conference, Ripon College Cuddesdon, Oxford (2011. szeptember 1-4.)
- A vallás és a tömegkultúra határán.* 7. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus, Kolozsvár (2011. augusztus 22-27.)
- Reconstructing symbolic language after the "forced silence": denominational school spaces in Hungary.* 'People make places. Ways of feeling the world.' 10th International SIEF Congress, Lisszabon (2011. április 17-21.)
- From rock concerts to liturgy. The role of contemporary Christian music in Catholic communities.* 11th EASA Biennial Conference, Maynooth, Írország (2010. augusztus 24-27.)
- From festival to liturgy: Contemporary Christian Music in Hungary.* SIEF 6th Ritual Year Working Group Conference, Tallin, Észtország (2010. június 4-7.)
- Jesus – Rock – Festival. Contemporary Christian Music in Hungary.* 'The Changing Face of Christianity. BSA SOCREL Annual Conference, Edinburgh (2010. április 6-8.)